

**PROF. DR. ERCAN ALKAYA’NIN *MİŞER TATAR TÜRKÇESİ* ADLI ESERİ
ÜZERİNE**

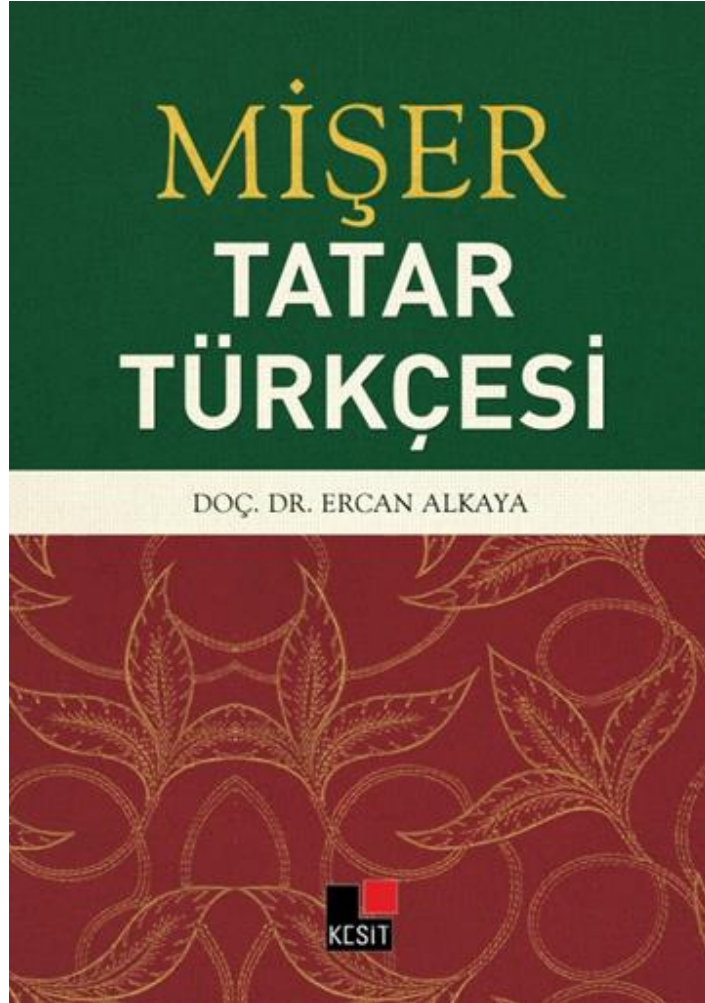
Ferit YUSUPOV*

Türkoloji’nin bilim dalı olarak meydana geldiği zamanlardan itibaren Tatar Türkçesine verilen önem hiç eksik olmadı. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunun temellerini de İ. Giganov, İ. Halfin, A. Troyanskiy, A. Kazembek, V. Radloff’un (Kolesnikov ve İlyas Kamalov, 2011) Tatar Türkçesini öğrenmeye hasrettikleri eserler teşkil eder. O yıllarda bilim adamlarının Tatar Türkçesini doğrudan dil biliminin asıl nesnesi olarak öğrenmelerinin dışında, onu karşılaştırmalı tarihî incelemelerde Türk lehçelerinin aslını çağrıştıran hususlarda referans olarak kullanmaları da genel bir görüş idi. Bu duruma, Tatar Türkçesinin eski ve çağdaş Türk lehçelerindeki düzeni ve değişimleri anlatmaya yardım eden çok sayıda görüşe sahip olması sebep oldu. Bununla birlikte bu bilim adamlarını, öncelikle, çeşitli müstakil Türk kavimlerinin içerisinde şekillenen ağızlar da ilgilendiriyordu. O zamana kadar yalnızca klasik dilleri öğrenmeyi itibarlı kabul eden genç gramerciler Rusya’da Ferdinand de Saussure’ün prensiplerini yayan A. Kazembek’in etrafında toplandılar. “Diller ve lehçeler, bu dillerle konuşan halklar ve kavimlerle birlikte ele alınmalıdır” şeklinde genç gramercilerin çıkış noktası olarak kabul edilen görüşü, Kazan dil bilimi okulu temsilcileri de asıl metodolojik prensipleri olarak kabul ettiler.

Bu görüşler Tatar diyalektolojisi alanı tarihinde de yansımaları buldu. Aynı zamanda bu fikir Tatar Türkçesi alanında çalışan yabancı ülkelerin bilim adamlarınca da kabul edildi. Bu bilim adamlarından biri olarak Türkiye’de Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü başkanı Ercan Alkaya’yı göstermek mümkündür. Ercan Alkaya, Elazığ’da doğmuş ve Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiş, Türkiye’nin ünlü dilcisi Ahmet Buran’ın danışmanlığında yüksek lisans ve doktorasını tamamlamıştır. Hocası Ahmet Buran, Alkaya’yı Türk lehçeleri üzerine derinlemesine yetişmesini sağlamıştır. Bu sebeple Alkaya’nın ilk çalışmaları çağdaş Türk lehçeleri, ayrıca Kıpçak lehçeleri üzerine olmuştur. Alkaya’nın doktora tezi olarak hazırladığı “Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar” (Alkaya, 2007) başlıklı monografi, Türk dil bilginlerinin el kitabına dönüşmüştür. Ayrıca çeşitli ders kitaplarında da yazar olarak yer almıştır.

* Prof. Dr.; Kazan Federal Üniversitesi Filoloji ve Sanat Enstitüsü, ferits@yandex.ru.

Ercan Alkaya'yı Tatar Türkçesi bilgini olarak tanımam 2008 yılında neşredilen "Sibirya Tatar Türkçesi" (Alkaya, 2008) başlıklı çalışmasını görmem vesilesiyle oldu. Sibirya Tatarlarının dil özelliklerini incelemeye hasredilen çalışmalar arasında Alkaya'nın bu monografisi hacmi, genişliği, bilimsel derinliğiyle özel bir yere sahiptir. Türkolojide, ayrıca Tatar dil biliminde, Sibirya Tatarlarının ruhi kültürünü araştırmaya yönelik çalışmalar olmasına rağmen (Tumaşeva, 1977; Tumaşeva, 1968; Tumaşeva, 1961; Yusupov-Sayfullina - Hisamov-Gumerov, 2013; Yusupov, 2014), bu eser yalnız Türk dil bilginleri arasında değil, Batı Sibirya topraklarında yaşayan diğer Türk kavimlerini çeşitli yönlerden araştıran Rus bilginleri arasında da oldukça kabul gördü. Tataristan, Sibirya Tatarlarının yaşadığı Tümen, Omsk, Novosibirsk bilginleri, Türk bilim adamının bu eserini diğer Türk lehçelerinin diyalektlerini bilimsel olarak inceleme bakımından örnek teşkil edecek olduğuna dair fikirlerini beyan ettiler. Türkiye'nin Elazığ şehrinde yazılan bu kitap, birkaç yıldır Kazan Federal Üniversitesinde Tatar diyalektolojisi derslerinde ders kitabı olarak da başarıyla kullanılmaktadır.

Ercan Alkaya'nın 2014 yılında yayımlanan *Mişer Tatar Türkçesi* adlı eseri de (Alkaya, 2014) Tatar Türkçesinin Mişer diyalektinin eşzamanlı metotla incelenmesinden ibarettir. Eserin adı okurları biraz şüpheye düşürse de, eser Mişer diyalektinin Tatar Türkçesinin asıl diyalektlerinden biri olarak incelenmesinden hareketle kaleme alınmıştır. Yazımızın başında Kazan dil bilim okulunun Türk lehçeleri ve ağızları inceleme sahasındaki görüşlerine değinip, kitap yazarının Rusya bilim adamlarının kullandığı şimdiye kadarki faydalı metotlarını kabul ederek onların bilimsel miraslarına büyük bir hürmetle yaklaştığı maksadından bahsedilmişti. Ercan Alkaya, Kazan dil bilim okulu mensupları gibi dil, diyalekt, ağızları bu minvalde konuşan halkların tarihine dayanarak inceliyor.

Kim peki bu Mişerler? Doğrusu, insanlık medeniyetinde derin iz bırakmış, dünya halkları arasında kahramanlıkları, çalışkanlıklarıyla ün kazanmış, gayretleri, üstün ahlakları, zekilikleri, hayatın girdaplarından çıkmalarını sağlayan derin hayat felsefeleri, yaşadıkları

yerleri, günlük hayatlarını güzelleştirip süsleyerek aynı zamanda onlardan zevk alıp faydalanarak yaşamalarıyla Orta İdil ve Ural bölgelerinde yaşamış halklara örnek olan Mişerler kim acaba? Kitapta Mişerlerin etnik yapısını, uzak tarihlerini incelediği kısımlarda Alkaya, Mişerlere olan sıcak duygularını da okurlardan gizlemiyor. Yazarın Tatar halkının bir grubu olan Mişerlere dair şahsi bakışı, Tataristan'da yazarın kendisine karşı da teşekkür hisleriyle kabul edildi. Diğer taraftan, bu münasebet yalnız yazarın değil, belki bütün Türk kardeşlerimizin de Tatarları yakın akrabaları olarak kabul edip tanımaları şeklinde anlaşıldı. Bu bilimsel monografinin yazarı, Türk dilli okurlara az çok malum olan bilgileri herkesin zihninde mümkün olduğunca kalacak şekilde anlatıyor. Öncelikle Mişerler, Türk halkları arasında derin saygı kazanan Tatar halkının oluşumuna katkıda bulunmuş üç büyük gruptan biridir. İkincisi Mişerlerin konuştuğu diyalekt, genel Tatar dilini oluşturan en önemli diyalektlerden biridir (Yusupov, 2013: 28). Bilim adamları, Mişer diyalektinin Tatar edebî dilinin şekillenmesindeki önemini her zaman söylemektedir. Demek ki, dilimizin zengin, insanlık fikriyatındaki en ince, aynı zamanda en ayrıntılı düşünceleri de kolaylıkla ana dilimizde anlatabilme üstünlüğünde olması Mişer diyalektinin de doğrudan doğruya katılması sayesinde olmuştur. Elbette böyledir. G. Kandaly, Otuz İmeni, Ş. Kamal, M. Celil, G. Kutuy, Kavi Necmi, Hesen Tufan'ın eserlerinin her cümlesi altın değerindedir. Tatar halkının devletçiliğini kurmada, onun işleyişinde tüm benliğiyle katılan, bu kutlu yolda fedakârca şan şöhret kazanan Mişer delikanlıları ve kızları milletimizin dua ve ihsanlarına layıktır diye düşünüyorum.

Yine de, eski Kıpçakların kanını taşıyan bu gayretli ve yetenekli kardeşlerimiz niçin Mişerler diye adlandırılmışlardır? Yazar kitabında bunun sırlarını açmaya yardım eden bilgileri mümkün olduğunca ayrıntısıyla ortaya koymaya gayret etmiştir. Meselâ, eski Mısır dilinde “Mişer” sözü “harbî, askerî” anlamına gelmektedir. Elbette Mişerler, Memlükler Mısır Devleti'ne bu amaçla gelmişlerdir. Mısır padişahları onları usta ve dürüst savaşçılar oldukları için özellikle çağırıp getirtmişlerdir. Şunu da söylemek gerekir ki, “Mişer” sözü Arapçada “madc” kelimesinden çıkıp “savaş” düşüncesini bildirir, “madcar” (mişer) sözlerinin ise “savaşçı” anlamına geldiğini unutmamak gerekir. Yazar, “Mişer” sözünün yapısı ve anlamını anlatırken M. Z. Zekiyev'in görüşlerine dayanır. Bilindiği gibi, bu söz “mişe+er” unsurlarından oluşup “miş/meş/beşe” kökü eski Türkçede “ağaç, iğneli ağaç, orman”; “ır/er/ar” unsuru ise “kişi” anlamına gelir. Yani “orman kişisi” (Zekiyev, 2012: 312). Lâkin, bilindiği üzere Kıpçak kabilelerinden olan bu halkı Ruslar, tam tersine, “dala, bozkır kişisi (polovets)” olarak adlandırmışlardır.

Ercan Alkaya'ya göre Mişerler, Karadeniz'in kuzey kıyılarından başlayarak Altay'a kadar yayılan topraklarda çok çeşitli halklarla bir arada yaşadıklarından dolayı Mişer sözü çeşitli fonetik varyantlarda (miyer, meşçer, moyar, maçar/macar, beçer, modor, madır, mijgar (nijgar?) kullanılıp (Alkaya, 2014: 31), farklı anlamlara da gelebilmektedir. Fakat, kelime, yapısı bakımından bilim adamlarında şüphe uyandırmıyor. Yazar, M. Z. Zekiyev'in eserlerinde gösterilen “mod/modo” sözlerinin Moğol dillerinde “ağaç” anlamını bildirmesini (Zekiyev, 1998: 295) bu hipotezi kuvvetlendiren delillerin biri olarak görüyor. Mişerlerin eskiden Rusların ünlü Meşçera bölgesinde yaşamaları ve bu toprak isminin orada yaşayan Türk kavimlerinin birine etnonim olması ihtimali, aynı şekilde eski Mısır, Arap dillerinde bu sözün askerî kişiyi anlatan anlamı, Kazan Hanlığı'nın yıkılmasından sonra tekrar eski anlamını kazanarak Rusya'nın doğu sınırlarını koruyan görevli (yomışlı) Tatarları bildiren anlamı da (Yusupov, 2013: 34) yazarın dikkatinden kaçmamıştır. Bu vesileyle Mişerlerin çeşitli Türk devletleri bünyesinde yaşama sürecini aydınlatan kısım da yalnız Tatar okuyucusunda değil, belki Tatar-Mişer meselesi ile ilgilenenlerin dikkatini celp eder diye düşünüyorum.

Yazar, Mişerlerin kökeni hakkındaki fikrini açıkça ifade eder: Mişerler, eski Kıpçak kabilelerinin Burtas, Fin-Ugor, Macar kavimlerini asimile etmeleri neticesinde meydana gelmişlerdir. Mişerler, çok eski zamanlardan başlayarak günümüze kadar yaşayan müstakil bir Türk etnik grubu olarak kabul edilmelidir. Kitap yazarı Mişerleri, Türk coğrafyasından ayrı olarak ele almaya kati suretle karşı çıkar. Yazar, 19. yüzyılın ortalarında bu gibi fikirleri savunan Rus tarihçisi V. V. Velyaminov-Zernov, onun çağdaşları ve günümüz Fin bilim adamlarının Mişerleri Tatarlaşmış Mordvinler, yani çok eski zamanlardan beri Moskova'ya yakın bölgeler içinde Oka ırmağı havzasında yaşayan Fin kökenli Meşçera halkının devamcıları şeklindeki görüşünü kesinlikle kabul etmediğini belirtir. Yazara göre, hiçbir tarihî kaynakta da Meşçera kabilesinin varlığı, onun hangi dilde konuştuğunu doğrulayan bilgi bulunmamaktadır. Şayet, eski Mişerler Fin kökenli ve dilli halklar olsaydı, şimdiki Mişer ağızlarında Fin ve Macar sözleri görülürdü, demektedir. Yazar, bu görüşü daha da kuvvetlendirip Mişer tarihi üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan bilgin G. Ahmarov'un, tam tersine, Mişer Tatar Türkçesinde çok sayıda eski Türkçe kelimenin korunduğu hakkındaki görüşlerine atıf yapar. Kitabın yazarı, G. Ahmarov'un, şayet eski Mişerler Macar olup sonradan Türkçeyi Bulgar-Tatarlardan özleştirmiş olsalar, onların dillerinde Bulgar kelimeleri korunmuş olmalıydı şeklindeki görüşüne katılır. Bu, onun “Mişerler en baştan beri Türk soyundandır” şeklindeki fikrini bir kez daha doğrulamaya yardımcı olur. Yazar, mevcut görüşleri değerlendirerek şu sonuca ulaşır: Mişer Tatarları, Kazan

Tatarları gibi Bulgar, Kıpçak ve Hazar Türklerinin katılımıyla şekillenmiş etnosların bir grubudur. Kitapta bu fikir, tarihî kaynaklardan getirilen deliller, dil ve ruhi kültür örnekleriyle de kuvvetlendirilir.

Kitap yazarı, Mişerlerin eski vatanı olarak kabul edilen Mokşa ve Tsana ırmakları boyunca uzanan Meşçera topraklarında (Moskova'ya oldukça yakın) geçirdikleri tarihî süreci, Kazan Tatarları ile olan en eski bağlantıları hakkında da bilgi vermeyi uygun bulur. Tarihte Mişer yurdu (Rus. Meşçerskiy yurt) diye adlandırılan bu yerler, zamanında Rus prensliklerinin toprakları sayılsa da, 1298 yılından itibaren Altın Orda'nın denetimine girer, devamında Toktamış Han tarafından Moskova Prensiği'ne verilir, Kazan Hanlığının temelleri atıldığı zamanlarda ise Uluğ Muhammed bu toprakları tekrar Tatarlara kazandırır. Kitapta, bu olayların Kazan ve Mişer Tatarları arasındaki bağlantıları derinleştirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kitapta Mişer sözünün sadece etnik bir terim olmadığı, aynı zamanda sosyal aşamaları anlatan bir anlama sahip olduğu görüşü de yazarın dikkatinden kaçmamıştır. Rus devleti, Kazan Hanlığı'nı ele geçirdikten sonra, doğu tarafındaki sınır boylarını komşu Kazaklar ve Sibiryada Tatarlarından koruma görevini Kazan'ın alınmasına iştirak eden Mişerlere verir. Giderek bir etnik grubu ifade etmek için kullanılan Mişer sözü, Rus devletinin doğu sınırlarını koruyan yarı askerî sosyal bir grubu anlatmaya başlar.

Ercan Alkaya, Mişerlerin yalnız Tatar halkının şekillenmesinde değil Rus, Başkurt, Mordvin ve İdil-Ural boylarındaki diğer halkların oluşumundaki rolü hakkında da ilginç fikirler sunuyor. Yazarın Kazan Tatarlarına dil, din, gelenek-görenek bakımından çok yakın olan Mişerleri aynı Türk kökeninden gelen bir halkın iki kolu olarak görmesi eserin temelini teşkil ediyor. Günümüzde Rus millî politikasında Tatar halkının birliğini parçalama gayretlerinin güçlendiği bir dönemde, bu görüşün önemi daha da artıyor.

Mişerler kendi devletlerini kurmasalar da, pek çok Türk devletinin kurucuları arasında bulunmaları tarihî bir gerçek olarak kabul ediliyor. Ercan Alkaya, Mişerlerin eski atalarından biri olan çok sayıda Kıpçak-Kumanın Bulgar devletleri bünyesinde yaşadığını ve Kıpçakların devam eden süreçte İdil Bulgarlarını tamamen asimile ettikleri görüşünü ileri sürmektedir. Yine de Mişerlerin oldukça büyük bir bölümü kendi etnik özelliklerini koruyabilmişlerdir. Yazara göre Ryazan, Nijni Novgorod, Tambov, Penza, Ulyanovsk, Saratov bölgeleri ve Mordva Cumhuriyeti'ndeki Mişerler, uzun asırlar boyunca Tatar halkının diğer gruplarından daha uzakta yaşadıklarından dilde, kültürde, günlük hayat alanında eski özelliklerini çoğunlukla

korumuşlardır. Tersine Tataristan, Başkurdistan bölgesindeki gruplar bu bakımdan Kazan Tatarlarına daha yakındırlar. Yazarın tespitlerine göre, Mişer Tatar Türkçesinin karakteristik dil özellikleri giderek kaybolmaktadır. 20. yüzyılın sonu 21. yüzyılın başlarında bu görünüm ayrıca yoğunlaşmıştır. Yazar, günümüzde Mişer diyalektinin diğer Tatar diyalektlerine, ayrıca Kazan Tatarları (Orta) diyalektine yaklaştığını da (Yusupov, 2013: 37) belirtmektedir.

Yazarın Mişer Tatarlarının dil özelliklerinden hareketle, Mişer diyalektinin Tatar ve diğer Türk lehçeleri arasındaki yerini belirleme prensiplerine de göz atalım. Okurlara kılavuz olması bakımından aşağıdaki bilgiyi akıllarına getirmek gerekir diye düşünüyorum. Tatar Türkçesinin ağızlarını, diyalektlerini tasnif etme, umumiyetle dilin yerel varyantlarına, bu halkı teşkil eden etnik gruplara has olan özelliklere dayanılarak yapılır. Tatar Türkçesinin diyalekt sistemi Kazan Tatarları (Orta), Mişer Tatarları (Batı), Sibirya Tatarları (Doğu) diyalektlerinden meydana gelir (Yusupov, 2013: 27). Son yıllarda diyalektleri bu biçimde tasnif etmenin halkın bütünlüğünü bozduğu şeklindeki fikirler yoğunlaşsa da, ben bu diyalektleri adlandırmak için başka terimler bulamadım. Diyalektlerin belirli etnik grupların diline bağlı olarak meydana gelişi diğer halklarda da gözlenmektedir. Tatar Türkçesi, bu üç diyalekt etrafında ortak özelliklere sahip olan ağızlarla bir araya gelir. Ercan Alkaya da Tatar Türkçesinin diyalekt sistemini teşkil eden dil birliklerini doğru belirler. O, Mişer diyalektinin temelde aynı, farklı ağızlarını ise ç'leştirici ve ts'leştirici olarak iki gruba ayırır. Dolayısıyla, bu bakımdan da Mişer diyalektinin yerel varyantlarının sabit, birbirlerine çok yakın olduklarını, diğer taraftan bu ortaklığın dilimizin büyük bir coğrafyada dağılık olmasına rağmen, bütünlük teşkil ettiğini söyler.

Kitabın asıl bölümleri Mişer diyalektinin ses bilgisi ve şekil bilgisine ayrılmıştır. Bu bölümlerin her biri Tatar diyalektolojisine büyük yenilikler getiriyor. Bunun için de ben bu monografi, gelecekte Tatar diyalektolojisi üzerine yazılacak eserlere örnek teşkil eder diye ümit ediyorum. Rusya'daki Tatar diyalektoloji ilminin yumuşak karnı olarak diyalektal ses bilgisi sayılabilir. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu bilim 20. yüzyılın başındaki seviyesinden ileriye taşınmadı. Zira, Türk lehçelerinin ses bilgisinin gelişimine Tatar dil bilimine büyük katkı sağlayan V. V. Bogoroditskiy, Galimcan Şeref, Üzbek Bayçura, F. G. İshakov gibi bilim adamlarımız temel atmıştı. Tatar Türkçesi ses bilgisi bilimi başarılı olarak başlasa da, bir asırlık tarihi olan Tatar diyalektolojisinde ağızların ses bilgisi sistemini tasvir etme, yazı dilinden farklı olan veya yazı dilinde olmayan sesleri belirtme, bir sesin diğer sese dönüşümünü ortaya koymaktan öteye gidemedi. Bu durumların kaynakları da, sebepleri de gösterilmedi. Bana göre,

bu durumun asıl sebebi diyalektoloji biliminin ilk etaplarında pek popüler olan ayrımsal (diferansiyel) metodun bugüne kadar hüküm sürmesi oldu. Tatar diyalektolojisinde 20. yüzyılın sonunda tarihî diyalektoloji bilimini hayata geçirme düşüncesi olsa da, bunun bilimsel temelleri işlenemedi. Bundan dolayı Tatar diyalektlerinin ses bilgisi sistemine eski Türkçe gözlüğünden hareketle bakma düşüncesi yerleşemedi. Şimdiki dillerin, özellikle, Türk dil biliminde gayet büyük gelişmeye erişen Türk lehçelerinin tarihî ses bilgisi de V. V. Radloff'un eserleri vasıtasıyla Tatar Türkçesi materyalleri temelinde başlanıp gitmişti şüphesiz.

Mişer Tatar Türkçesi adlı eserde dil bilimin bu görünüşü derinliğine ortaya konulmuş. Bölüm, ses sisteminin açıklanmasıyla başlamıştır. Diyalektin her ünlü ve ünsüzünün tespit edilmesi, ses sınıflandırmasındaki yerinin belirlenmesi, boğumlanma yeri ve ses yapısı özelliklerinin açıklanması gayet ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Her ses, Eski Türkçedeki varyantı ile karşılaştırılmış, ağız için has olan değişiklikler göz önünde tutularak bunların sebepleri açıklanmıştır. Mişer diyalektinin iki asırlık araştırma tarihinde böyle bir inceleme, maalesef, ilk kez yapılmıştır. Dildeki fonetik kanunlar kan akışına benzetilir. Onlar dilde, bu durumda, ses alanında, gelişim değişim durumunu meydana getirmede şartlar doğururlar. Dildeki derin değişimler, ilk olarak, onun temel taşları kabul edilen seslerin sesletim farklılıklarından, onların kelime anlamına tesir etme imkânlarından başlar. Bu görünüşlerin iç ve dış faktörlerin yoğunluğuna göre tam ve kısmi olması mümkündür. Bu faktörler temelinde Tatar Türkçesinin eski ve çağdaş Türk lehçelerinden ayrılan özellikleri ortaya çıkmıştır. Kazan ve Sibirya Tatarlarının (Baraba ağızları hariç) ses sistemi tamamen ikinci ölçeğe geçmiş olsa da, Mişer diyalektinde bu geçiş hâlen devam etmektedir. Kitapta pek çok yazılı kaynak ve diyalektlerden seçilen zengin dil malzemesi, bize bu tarihî geçişin etaplarını anlamamızda yardımcı olmaktadır. Fakat yine de Mişer diyalekti, Tatar Türkçesinin diğer diyalektlerinden farklı olarak Eski Türkçe arkaik özelliklerini daha çok korumaktadır.

Dilin parçalanamayan birimleri olan seslerin, söylem esnasında sayısız değişiklikler geçirmeye başlayıp tamamen farklı bir niteliğe bürünmesi mümkündür. Buna seslerin çeşitli birleşimsel değişimleri sebep olur. Eserde verilen bu tür değişikliklerin çokluğu hayranlık uyandırıyor. Bu bakımdan da eser, ayrıntılı analizi ile çok olumlu bir izlenim bırakıyor. Ses bilgisi bölümüyle ilgili değerlendirmemizi yazarın ulaştığı sonuç ile tamamlamak istiyorum. Mişer diyalekti, fonetik sisteminin zengin, dil kurallarının derinliğine rağmen, Tatar yazı dili ve çok sayıdaki ağızlarından farklılık göstermez. Mişer diyalektine has olan özellikler eski ortak

Türk dilimizden gelen mirasımızı daha da çeşitlendirip zenginleştirir. Bundan dolayı da bu diyalekt, hepimiz için aziz olan halkımızın en büyük dayanaklarından biri olarak kabul edilir.

Monografinin şekil bilgisi bölümü de Tatar diyalektolojisine kazandırılan önemli yenilikleriyle dikkat çekmektedir. Şekil bilgisini söz yapımı bölümlerinin dışında, farklı bir tarzda göz önüne getirmek zordur. Fakat Tatar diyalektolojisiyle ilgili eserlerde, dil biliminin bu alanına son zamanlara kadar pek önem verilmedi. Sanki de bizim çok sayıdaki diyalektimizde ve ağızlarımızda kelimeler türetilmemiştir. Ercan Alkaya, Mişer diyalektinde dilin hayat kaynağı olarak kabul edilmesi gereken bu alanının oldukça zengin imkânları olduğunu ortaya koyuyor. Yazar bu bölümde de, Mişer diyalektinin genel Tatar Türkçesi, yazı dilimiz ve diğer diyalektlerle ortak yönlerine büyük önem veriyor, Mişer diyalektinin söz zenginliğini artırmadaki rolünü çok yönlü olarak gösteriyor, Mişer diyalektinde kullanılan bazı usullerin ve eklerin gelecekte de Tatar Türkçesinin söz zenginliğini artırmada kullanılacağına dair ümidini belirtiyor. Şekil bilgisi bölümünde de yazar, Mişer diyalektinin Eski Türkçenin tam bir mirasçısı olduğunu ispat ediyor.

Kelime türlerine ayrılan bölüm de derli topluluğu ve ayrıntılı incelenişiyle dikkat çekiyor. Yazar, bunları ait oldukları kelime türüne has olan gramatikal kategorilere bağlı olarak inceliyor; isimlerdeki iyelik, hâl, bildirme şekillerinin zenginliğini gösteriyor. Yazar, fiil kategorisini Tatar diyalektologlarından farklı olarak teklik-çokluk, zaman (şimdiki, görülen geçmiş zaman, anlatılan geçmiş zaman...), tasarlama şekillerinde gelebilme durumlarını gösteriyor. Yazarın bu yaklaşımı da bize, ağızlarımızdaki dil görünümünün başka şekilde ele alınabileceği hakkında fikir veriyor.

Yazarın cümle başı bağlaçları, bağlaç gibi unsurları ortak vazifelerine göre sınıflandırması, bunları “bağlaçlar” ismi ile adlandırması, edatlar ve onların çeşitli hâldeki isimler ile olan münasebetlerini ele alıştaki yaklaşımı da bizde, Tatar dil bilimi alanında çalışan bilim adamlarımızın oldukça dikkatini çekti.

Eser, Mişer Tatarlarının halk icadı, gelenek göreneklerini, günlük hayatlarını yansıtan etnolinguistik metin bölümü ile sona eriyor. Bu bölüm, Mişer Tatarlarının zengin kültür hayatına sahip bir grup olduğunu ortaya koyuyor. Ercan Alkaya bu metinleri “ts” grubu ve “ç” grubu ağızlarına ayrılan Mişer gruplarının ağız malzemesi olarak iki bölüme ayırıyor. Bununla da o, Mişer Tatarlarının yalnız dil olarak değil, aynı zamanda kültürel bakımdan da bölünmez

bir grup olduklarını doğruluyor. Diğer taraftan o, bu hizmetiyle bilimde Mişer Tatar folklorunun bilimsel olarak nasıl ele alınacağını gösteriyor.

Kitabı gördükten sonra, Türkiye'nin doğusunda, mavi dağlar içinde yer alan Elazığ şehrindeki odalardan birinde bilgisayar karşısında; İdil ve Ural dağları arasındaki oldukça güzel topraklarda yaşayan, dünya tarihinde unutulmayacak izler bırakan Mişer Tatarlarının güzelliğini bütün dünyaya söylemek için kıymetli sözler seçen, kendisinin de bizim Mişer delikanlılarından geri kalır bir tarafı olmayan orta yaşlardaki sevimli birini gözlerimin önüne getirdim. Elbette ben, halkımızın çeşitli gruplarını dünyaya güzelce tanıtan Türkiye'nin yetenekli genç bilim adamlarından biri olan Ercan Alkaya böyle olmalıdır, diye düşündüm.

Kaynaklar

- Alkaya, E. (2007). *Kuzey grubu Türk lehçelerinde edatlar*. Elazığ.
- Alkaya, E. (2008). *Sibirya Tatar Türkçesi*. Ankara.
- Alkaya, E. (2014). *Mişer Tatar Türkçesi*. İstanbul.
- Kolesnikov, A. ve Kamalov, İ. (2011). *Avrasya Türkologları sözlüğü*. I. Cilt – I. Kitap: Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tumaşeva, D. G. (1961). *Könbatış Sibir Tatarları tili*. Kazan.
- Tumaşeva, D. G. (1968). *Yazık Sibirskih Tatar*. Kazan.
- Tumaşeva, D. G. (1977). *Dialekti Sibirskih Tatar*. Kazan.
- Yusupov, F. (2013). *Tatar şive dilinin morfolojisi*. Elazığ.
- Yusupov, F. Y. (2013). *Safakül Tatarları*. Kazan.
- Yusupov, F. Y. (2014). *Sibirskiye Tatarı*. Kazan.
- Yusupov, F. Y.; Sayfullina, F. S.; Hisamov, O. R. ve Gumerov, İ. G. (2013). *Barabinskiye Tatarı*. Kazan.
- Zekiyev, M. (2012). *Hezîrgi Tatar halkının tiren tamırları*. Kazan.
- Zekiyev, M. Z. (1998). *Törki-Tatar etnogenezi*. Kazan, s. 295.